Pelle Snickars, *Audiovisuella arkiv: En svensk mediehistoria 1930–1990* (Lund: Föreningen Mediehistoriskt arkiv 2024). 746 s.

Den forskare som använt Svensk mediedatabas vid Kungliga biblioteket kan med lätthet peka på svårigheter såsom bristande metadata, låg teknisk kvalitet och luckor framför allt när det gäller äldre radio- och tv-inspelningar. Även om den digitala tekniken gjort audiovisuellt källmaterial som tidigare varit svårt att ta del mer tillgängligt är utvecklingen inte utan komplikationer. I film- och mediehistorikern Pelle Snickars monumentalt omfattande bok *Audiovisuella arkiv: En svensk mediehistoria 1930–1990* tecknas en detaljerad historisk bakgrund till bevarandet och tillgängliggörandet av audiovisuella medier i Sverige. Snickars är sedan några år tillbaka professor vid Digitala kulturer, Lunds universitet. Han har också en bakgrund kopplad till Arkivet för ljud och bild (ALB), som grundades 1979 och som står i fokus i ett av bokens kapitel, genom att han under början av 2000-talet arbetade som avdelningschef vid Statens ljud- och bildarkiv (som ALB då bytt namn till). *Audiovisuella arkiv* kan ses som en fortsättning på den nästan lika omfattande *Kulturarvets mediehistoria* (2020), där Snickars i ljuset av den digitala utvecklingen lyfte fram hur museer, bibliotek och arkiv alltid varit beroende av mediala tekniker och deras specifika betingelser för att dokumentera och representera kulturarv. Där den tidigare boken var brett omfattande i sina empiriska nedslag är den nya mer specifikt inriktad på

de olika aktörer och kulturarvsinstitutioner som från 1930-talet och framåt varit inblandade i frågor kopplade till bevarande av audiovisuella medier i Sverige. Boken är på många sätt enastående för den som är intresserad av audiovisuellt kulturarv och källmaterial och erbjuder en välbehövlig institutionell och mediehistorisk förståelse för de problem som en forskare idag ställs inför. I boken beskriver Snickars den snåriga tillkomsten av en lång rad institutioner som de filmhistoriska samlingarna vid Tekniska museet under 1940-talet och Nationalfonoteket vid Kungliga biblioteket i slutet av 1950-talet, som sedan kom att uppgå i Svenska Filminstitutet, grundat 1963, respektive Arkivet för ljud och bild. Särskilt stort utrymme ägnas åt *public service*-bolaget Radiotjänst (senare Sveriges Radio). Här betonas det att landets radio och tv producerades av ett bolag som i sitt avtal med staten inte hade något uppdrag att spara de sändningar som gjordes. Om något sparades var det i första hand för bolagets interna behov av reprisering och återanvändning. Bolagets ointresse av att spara sina sändningar framstår idag som häpnadsväckande. Här finns i boken en polemisk udd mot de många forskare som använt sig av radio- och tv-material, men som sällan adresserat frågor om hur lite material som faktiskt finns bevarat från den svenska televisionens och radions första decennier.

Under 1960-talet började det på olika håll att växa fram en allt större insikt om att det som sändes på tv och i radio var ett oundgängligt källmaterial både för en spirande samhällsvetenskaplig forskning om det massmediala samhället och för framtida forskare som vill förstå och analysera den svenska efterkrigstiden. I slutet av 1960-talet tillsattes den så kallade Dataarkiveringskommittén, som initialt syftade till ”att utreda arkivfrågorna för den moderna informationsbehandlingens databärare”, men som kom att ägna en stor del av sitt arbete åt hur audiovisuella medier skulle kunna bevaras för framtiden och tillgängliggöras för forskning. Kommitténs långdragna arbete resulterade vid slutet av 1970-talet i grundandet av den nya myndigheten ALB och en ny pliktexemplarslag som vid sidan om tryckt material, nu även inkluderade tv, radio, film och skivor. Därmed blev Sveriges Radio tvungna att spela in alla sina sändningar och lämna över kopior av detta material till den nya myndigheten. Boken sista kapitel ägnas åt arbetet inom ALB och hur myndigheten navigerade i relation till andra institutioner som Svenska Filminstitutet och just Sveriges Radio, som också bevarade audiovisuella medier men med andra ingångsvärden och bevekelsegrunder. Från det material som ALB erhöll framställdes nya videokopior till de forskare som ville ta del av materialet. För en aktör som Svenska Filminstitutet framstod det dock som främmande att bevara och tillgängliggöra filmhistoriskt material i annan form än på analog filmbas. Kapitlet ger också en intressant inblick i 1970- och 1980-talens mediehistoria. Redan från början behövde ALB för-

hålla sig till den expanderande videomarknaden och vilket av de många olika konkurrerande videoformaten som institutionen skulle använda sig av för att bevara och tillgängliggöra de expanderande samlingarna. Dessutom var man tidigt på det klara med den förmodat korta livslängden hos magnetiska videoband och att materialet på sikt skulle behöva kopieras om till nya bärare, vilket på många sätt förebådade den digitala utvecklingen.

I sin heltäckande ambition – en sorts mediehistorisk *thick description*, som Snickars själv kallar det – blir *Audiovisuella arkiv* stundtals kanske väl detaljerad, med en uppsjö av namn, utredningar, skrivelser ock akronymer, samt en del omtagningar. Samtidigt finns det just i detaljnivån och den rikhaltiga empirin uppslag för framtida forskare att ta sig an och utveckla. Det gäller inte minst de mer efemära mediala produktioner (närradio, text-tv, beställningsfilm, bildband och så vidare) som ibland skymtar förbi men som till stor del hamnade vid sidan av ALB:s lagstyrda insamling av film, tv, *public service*-radio och skivinspelningar.

Linnéuniversitet ERIK FLORIN PERSSON